

УДК 37.01. 6- 057.875:796.011.3

Леоненко А. В., Красілов А. Д.

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ НА ЗАСАДАХ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ

У даному науковому дослідженні визначені передумови виникнення фізичного виховання на засадах національних традицій, такі як: геополітична приналежність держави; збереження традицій попередніх поколінь; дотримання традицій української родини; збереження та поширення української мови; виникнення молодіжних громадських товариств. Розвитку процесу фізичного виховання на основі національних традицій сприяли: реформування діяльності навчальних закладів; становлення релігійного та морального виховання; визначення оздоровчої спрямованості фізичного виховання; розвиток спортивно-масової роботи.

Ключові слова: фізичне виховання, національні традиції, національна свідомість, гармонійний розвиток, фізкультурно-спортивний рух.

Постановка проблеми. В умовах реформування освітньої системи України та формування національної концепції виховання молодого покоління особлива увага відводиться розвитку фізичного виховання, оскільки таким чином реалізується потреба відродження традиційного, національно-культурного стану українського народу. У контексті розгляду питання щодо фізичного виховання молоді на основі національних традицій українського народу, вважаємо за необхідне виокремити передумови його становлення та розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Традиції фізичного виховання в Україні досліджували такі вчені, як: В. Балущок, О. Бік, Є. Вільчковський, Л. Генік, М. Герцик, В. Давидюк, Е. Дорошенко, В. Завадський, Б. Коверко, І. Ковпак, О. Курок, В. Лабскір, В. Левків, О. Лях-Породько, Л. Мазур, С. Мариньчак, П. Мартин, Р. Мозола, А. Мудрик, С. Мудрик, Р. Найда, М. Олексюк, В. Пилат, Є. Приступа, О. Слімаковський, В. Снагощенко, А. Сова, В. Старков, В. Струбицький, Я. Тимчак, А. Тишлер, О. Томенко, М. Фляк, А. Цьось, М. Чепіль, Р. Яковичин та інші науковці.

Мета статті – обґрунтувати передумови виникнення та причини розвитку фізичного виховання на засадах національних традицій.

Завдання дослідження. 1. Розкрити передумови виникнення фізичного виховання на засадах національних традицій українського народу.

2. Визначити складові процесу розвитку фізичного виховання на основі національних традицій.

Результати дослідження та їх обговорення. На основі аналізу наукової літератури вважаємо за необхідне згрупувати передумови, причини виникнення та становлення фізичного виховання на національних традиціях в Україні:

– необхідність збереження певних національних цінностей для задоволення особистісних та суспільних потреб людини (В. Пилат, 1991 р.; Є. Приступа, 1991 р.);

визначення оздоровчої спрямованості національного фізичного виховання (О. Лях-Породько, 2011 р., О. Томенко, 2017р.);

– геополітична приналежність держави (Т. Самотулка, 1995 р.; О. Лях-Породько, 2011 р., М. Чепіль, 2001 р.);

– формування, становлення та розвиток релігійного та морального виховання (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) (Л. Генік, 2003 р.; М. Фляк, 2003 р.; Р. Яковичин, 2005 р.);

розвиток спортивно-масової роботи як засобу національного та військово-патріотичного виховання (М. Борищак, 2003 р.);

– виокремлення ролі вихователя у вихованні групи людей (Л. Генік, 2003 р.; Я. Боднар, 2002 р.);

– збереження та поширення української мови як надбання нації (Т. Самотулка, 1995 р.; М. Фляк, 2003 р.; Р. Яковичин, 2005 р.).

У дослідженні "Традиції української національної фізичної культури" В. С. Пилата і Є. Н. Приступи, 1991 р., розкрито історичні, соціально-філософські проблеми становлення та розвитку української національної системи фізичної культури [2, с. 7]. Цінність даної наукової праці для сучасної системи фізичного виховання, на нашу думку, визначається тим, що дослідники пропонують традиції національної фізичної культури розглядати у трьох аспектах: 1) фізична культура як процес раціонально організованої діяльності; 2) фізична культура як сукупність "предметів", які репрезентують певні цінності для задоволення суспільних і приватних потреб людей; 3) фізична культура як результат діяльності.

На основі досліджень українських науковців визначено, що 1880–1890-ті рр. XIX ст. знаменувалися появою нових молодіжних організацій і, як зазначає А. Радчук, 2008 р., осередок українського національного руху перемістився до Галичини [3, с. 141].

Став знаменним для України початок XX століття тим, що активною українською інтелігенцією були створені належні умови для реалізації національно-фізкультурного виховання молоді, а саме виникнення організацій "Січ", "Сокіл", "Пласт", "Луг". Тобто, було створено основу для розширення мережі навчальних закладів, народних шкіл та громадських організацій, формування українського війська. Таким чином, зазначені вище події стали основою для збереження національних традицій українського народу та підґрунтям для визначення сучасних напрямків фізичного виховання.

У науковій праці "Сокільський гімнастичний рух в Україні на межі XIX–XX ст." (О. Лях-Породько, 2011 р.), традиції національної фізичної культури на прикладі Сокільського гімнастичного руху розглядається у соціально-історичному, геополітичному, фізкультурно-оздоровчому дискурсі [1]. Якщо говорити про геополітичну приналежність України, то важливою в даному контексті є запропонована Т. Самотулкою [4, с. 21] спіраль часу, яка в загальних рисах містить історію виникнення виховання як системи формування та збереження національних цінностей та традицій. Так, "спіраль часу" за Т. Самотулкою включає періоди, за яких:

- зародилися перші ознаки виховання, а саме: любов до землі, прив'язаність до традицій;
- запозичувалися елементи різних культур (дисциплінованість, організованість, трудова діяльність людей);
- відбувався розвиток глобального суспільства, прагнення людини до гармонійного розвитку;
- були введені елементи християнства у повсякденне життя людини, підвищувалась якість життя суспільства;
- в основі виховання було збереження фізично та морально здорової особистості, її самовдосконалення та збереження національних традицій попередніх поколінь;
- утвердилося прагнення до незалежності, на основі чого відбувалися визвольні повстання та війни;
- проголошення Української Народної Республіки, коли відбувалася тенденція до збереження національних цінностей та традицій, дотримання законів розвитку суспільства одного народу в межах однієї держави;
- офіційне прийняття незалежності України (1991 р.), що сприяло становленню високо-розвиненого та висококультурного суспільства, яке дотримується національних традицій, поважає їх та зберігає і передає наступним поколінням.

Роль молодіжних організацій "Сокіл", "Пласт", "Січ", "Луг" в контексті виховання молоді треба вбачати у пропагуванні спорту, пожежної, військової, медичної, культурної, картографічної, краєзнавчої справи та туризму. Також сюди належать уроки з музичного та хореографічного мистецтва, функціонування наукових гуртків. Р. Яковичин вважає, що важливу роль у популяризації виховного потенціалу української нації відіграла діяльність релігійних товариств та інститутів Ставропігійського, Марійських дружин, зокрема, названі інституції підтримували видання рідною, українською, мовою, матеріально та морально підтримували незаможні родини, що дало позитивний вплив на всебічне виховання учнів у школах [6]. М. Фляк, 2003 р., наголошує на тому, що "у діяльності українських громадських педагогічних, наукових, кооперативних, молодіжних організацій та товариств національного напрямку виявилася повна єдність, інтеграція зусиль, взаємодопомога, взаєморозуміння" [5, с. 13]. Мова йде про 20–30 рр. XX ст. та такі громадські організації, як "Рідна школа", "Взаємна Поміч Українського Вчителства", "Учительська громада", "Наукове товариство імені Т. Шевченка".

У науковому дослідженні "Історія України в іграх", Т. Самотулка, 1995 р., визначає положення про сучасне виховання та виокремлює в ньому два аспекти:

- конспективний, суть якого полягає в тому, що українську людину необхідно виховувати на основах Христової науки та історичної спадщини українського народу;
- оперативний – практичне здійснення завдань шляхом створення програми всебічного виховання, яка повинна містити вступну інформацію, основний зміст, загальні рекомендації, щодо її реалізації [4, с. 10–16].

Важливу увагу Т. Самотулка відводить пластовому вихованню, оскільки саме у системі такого виховання, на думку дослідника, відбувається формування характеру особистості. Автор виділяє шість "розвиткових спрямувань" у процесі формування характеру: 1) любов до Батьківщини; 2) родинні умови особистості; 3) єднання з природою; 4) відносини молодої людини (школяра) з однолітками та старшими; 5) навчання засобами народної гри, де учень проявляє особистісні здібності; 6) потреба особистості до самовдосконалення [4, с. 14].

У даному контексті важливими є наукові висновки М. Фляк, 2003, яка зазначає, що виховання характеру особистості в 30-х рр. XX ст. було справою відродження цілого народу [6, с. 10], чим підтверджується актуальність та важливе значення фізичного виховання для українського суспільства та його подальшого розвитку.

Процес фізичного виховання на основі національних традицій має на меті вплив на особистість, формування всебічно здорової, висококультурної та освіченої людини, суспільною функцією якої є збереження та передача національних цінностей і традицій рідного народу [5].

Висновки. У даному науковому дослідженні нами визначено такі передумови виникнення фізичного виховання на засадах національних традицій: збереження національних традицій попередніх

покоління українського народу; геополітична приналежність держави; збереження та поширення української мови як надбання нації; дотримання усталених традицій української сім'ї; церква та становлення релігійного та морального виховання; виникнення громадських організацій "Просвіта", "Рідна школа", "Сокіл", "Січ", "Пласт", "Луг".

Розвитку фізичного виховання на основі національних традицій сприяли: реформування діяльності державних та приватних шкіл та їх орієнтація на формування цінностей національного фізичного виховання; визначення оздоровчої спрямованості національного фізичного виховання; розвиток спортивно-масової роботи як засобу національного виховання.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Перспективним бачиться розгляд сучасних підходів до сутності та змісту фізичного виховання української молоді.

Використані джерела

1. Лях-Породько О. О. Сокільський гімнастичний рух в Україні на межі XIX–XX століть / О. О. Лях-Породько. – К. : Науковий світ, 2011. – 134 с.
2. Приступа Є. Н. Традиції української національної фізичної культури (частина 1) / Є. Н. Приступа, В. С. Пилат. – Львів : Троян, 1991. – 104 с.
3. Радчук А. О. Роль української інтелігенції в громадсько-політичному житті Наддніпрянської України наприкінці XIX – початку XX ст. / А. О. Радчук // Проблеми історії України XIX – початку XX ст. – Вип. XV / Голова редкол. О. П. Реєнт. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2008. – С. 138–142.
4. Самотулка Т. Історія України в іграх / Т. Самотулка. – К.-Нью-Йорк : Видавництво М. П. Коць, 1995. – 348 с.
5. Томенко О. А. Кількісна оцінка фізкультурної освіченості молоді / О. А. Томенко // Молодий вчений. – Вип. № 3.1 (43.1), 2017 р. – С. 280–283.
6. Фляк М. М. Моральнісне підґрунтя галицької педагогіки 30-х років XX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 09.00.07 "Етика" / Фляк Марія Михайлівна; Київський національний університет імені Т. Г. Шевченка. – К., 2003. – 19 с.
7. Яковишин Р. Я. Система морального виховання учнів загальноосвітніх шкіл Галичини (1850–1900 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.01 "Загальна педагогіка та історія педагогіки" / Яковишин Руслан Ярославович; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2005. – 20 с.

Leonenko A. V., Krasilov A. D.

PREREQUISITES FOR THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF PHYSICAL EDUCATION ON THE BASIS OF NATIONAL TRADITIONS

The process of physical education on the basis of national traditions aims at influencing the personality, forming a fully healthy, highly educated person whose social function is to preserve and transfer the national values and traditions of the Ukrainian people.

In this research, the preconditions for the emergence of physical education of youth on the basis of national traditions, such as: preservation of national traditions of previous generations of the Ukrainian people; geopolitical affiliation of the state; preservation and dissemination of the Ukrainian language as a national heritage; observance of the established traditions of the Ukrainian family; church and formation of religious and moral education; the emergence of public organizations. The role of youth organizations "Sokil", "Plast", "Sich", "Lug" in the context of youth education should be seen in the promotion of sports, fire prevention, military training, medical training, local history and tourism. The basis for expansion of the network of educational institutions, public schools and public organizations, formation of the Ukrainian army was created. Thus, the above-mentioned events became the basis for preserving national traditions of the Ukrainian people and the basis for determining the modern directions of physical education. The importance of popularizing the educational potential of the Ukrainian nation is the work of the religious societies and institutes of the Stauropagian, Mari wives, in particular, the institutions supported the publication in native, Ukrainian, language, materially and morally supported by poor families, which had a positive impact on the comprehensive education of students in schools.

The development of the process of physical education on the basis of national traditions was facilitated by: reforming the activity of public and private schools and their orientation towards the formation of values of national physical education; definition of the healthcare orientation of the national physical education; the development of sports-mass work as a means of national education.

Prospects for research in the future are the definition of modern approaches to the essence and content of physical education of Ukrainian youth.

Key words: *physical education, national traditions, national consciousness, harmonious development, physical culture and sports movement.*

Стаття надійшла до редакції 06.03.2018 р.